

УДК 330.142.2

МЕТОДИ ВІДОБРАЖЕННЯ І ПЛАНУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПРОМИСЛОВОСТІ

О.А. Письменний

Донецький національний технічний університет

Проаналізовано основні методи планування собівартості виробництва продукції. Визначено їх переваги і недоліки в конкретних умовах виробництва. Надано їх основні порівняльні характеристики при застосуванні на промислових підприємствах.

Існує декілька методів відображення і планування собівартості продукції на підприємствах промисловості. На сучасному етапі на підприємствах промисловості застосовують наступні основні методи калькулювання собівартості продукції:

- прямого рахунку;
- нормативний;
- розрахунково-аналітичний;
- параметричний.

Найбільш простий і найменш точний — метод прямого рахунка, коли собівартість одиниці продукції визначається розподілом загальної суми витрат на кількість виготовленої продукції. Застосування даного методу можливо лише на підприємствах, що роблять однорідну продукцію, у зв'язку з чим метод використовується дуже обмежено. Крім того, він не дає представлення про витрати на окремі статті калькуляції.

Нормативний метод калькулювання собівартості продукції застосовується на підприємствах (в організаціях), де чітко організований облік змін фактичних витрат кожного виду ресурсів на одиницю конкретного виду продукції масового виробництва. Він заснований на нормах і нормативах використання трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. При цьому норми і нормативи використання ресурсів повинні бути прогресивними і науково обґрунтованими. Їхньої величини необхідно систематично переглядати.

Найбільш точний і зроблений метод калькулювання собівартості продукції — розрахунково-аналітичний. При цьому методі здійснюється всебічний аналіз стану виробництва і можливих змін у ньому. Вивчається, які фактори і як впливають на собівартість

продукції. В основу нормативів і норм вкладаються техніко-економічні й організаційні умови роботи в проектованому періоді.

При калькулюванні однотипних, але різних по якості виробів застосовується параметричний метод. Він полягає у встановленні закономірностей зміни витрат виробництва в залежності від якісних характеристик продукції. Можуть застосовуватися й інші показники, найбільш характерні для даної продукції. Цим же методом можна розраховувати і додаткові витрати на поліпшення якісних характеристик продукції.

У нинішніх умовах ринкової економіки на багатьох малих і середніх підприємствах використовують скорочену номенклатуру) калькуляційних статей, що включає:

- матеріальні витрати (сировина, матеріали, паливо й енергія на технологічні цілі) у прямому вирахуванні;
- витрати на оплату праці (також у прямому вирахуванні);
- інші прямі витрати;
- витрати по керуванню й обслуговуванню виробництва (непрямі).

Перед підприємствами знаходиться задача одержання швидкої і як можна більш достовірної інформації про витрати виробництва. Нерідко підприємцеві приходится складати калькуляції витрат на базі визначених пропозицій. При цьому призначення калькуляції витрат — одержання інформації індикативного характеру, що дозволяє виявити відхилення від заданих норм, планів, заздалегідь установлених стандартів, визначити причину цих відхилень і вжити необхідних заходів по усуненню або скороченню подібних відхилень.

На відміну від статей калькуляції, угруповання яких носить рекомендаційний характер, витрати, що утворюють собівартість продукції (робіт, послуг), групуються відповідно до їх економічного змісту по наступних загальноприйнятих елементах:

- матеріальні витрати (за винятком вартості поворотних відходів);
- витрати на оплату праці;
- відрахування на соціальні нестатки;
- амортизація основних фондів;
- інші витрати.

В елементі «матеріальні витрати» відбиває вартість продукції, що здобуваються зі сторони для виробництва, сировини і матеріалів, що комплектують вироби і напівфабрикати, палива й енергії усіх видів, що витрачаються як на технологічні цілі, так і на обслуговування виробництва (опалення будинків, транспортні роботи і т.п.). З витрат

на матеріальні ресурси виключається вартість поворотних відходів, під якими розуміються залишки сировини, матеріалів, теплоносіїв, що утворилися в процесі виробництва продукції, що втратили цілком або частково споживчі якості вихідного продукту й у силу цього які використовують з підвищеними витратами або зовсім не використовувані по прямому призначенню.

До складу «витрат на оплату праці» входять витрати па оплату купа основного виробничого персоналу організації (підприємства), включаючи премії робітникам та службовцям за виробничі результати, що стимулюють і компенсують виплати, а також витрати па оплату праці не складаються в штаті організації (підприємства) працівників, зайнятих в основній діяльності.

В елементі «відрахування на соціальні нестатки» відбивають обов'язкові відрахування по встановлених нормах органам державного і недержавного соціального страхування, Пенсійного фонду, Державного фонду зайнятості і медичного страхування, у відсотках до оплати праці працівників.

До складу «амортизації основних фондів» входить сума амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних виробничих фондів, обчислена виходячи з їхньої балансової вартості і встановлених норм, включаючи прискорену амортизацію їхньої активної частини.

Всі інші витрати, що не ввійшли в перераховані вище елементи витрат, одержують відображення в елементі «інші витрати». Це податки, збори, відрахування в спеціальні фонди, платежі по кредитах у межах установлених ставок, витрати на відрядження, оплата послуг зв'язку й ін.

Таким чином, угруповання витрат по статтях калькуляції відбиває місце виникнення цих витрат і застосовуються для планування, обліку і калькулювання витрат на виробництво і реалізацію одиниці продукції, а також усієї товарної продукції. Вона містить у багатьох випадках комплексні статті витрат.

Угруповання витрат по елементах витрат включає економічні елементи, витрачені незалежно від місця їхнього виникнення. Як правило, це прями витрати.

Планування собівартості по факторах: цей метод використовується при розробці: перспективних планів (як основний); проектів поточних (річних) планів (як основний); розгорнутих поточних планів (паралельно з нормативним методом); довгострокових (на 10–15 років) планів і прогнозів собівартості (у

сполученні з параметричними методами). Рівень об'єкта планування — окреме підприємство, об'єднання.

Переваги методу: скорочений склад і обсяг необхідної вхідної інформації; високий ступінь обґрунтованості плану; істотне зменшення трудомісткості розрахунків при ручній обробці або машинному часі при автоматизованій обробці; виділення в загальному зниженні собівартості частки участі кожного планованого заходу й інших намічуваних змін в умовах виробництва.

Недолік методу: неможливість одержати повний перелік планових документів по собівартості.

Сутність планування по факторах полягає в тому, що серією спеціальних розрахунків встановлюється, як повинний змінитися рівень витрат, що склався в базисному році, під дією змін у техніко-економічних умовах виробництва, намічуваних на планований рік.

Висновки

Аналіз методів класифікації й обліку витрат на виробництво продукції по різних галузях промисловості показав, що через специфіку виробництва на промислових підприємствах цих галузей використовуються різні підходи до групування витрат. На машинобудівних підприємствах використовуються індивідуалізовані по замовленнях і по процесах системи обліку й планування витрат. Їх використання дозволяє серед витрат виділити складові, безпосередньо пов'язані з обсягами виробництва й за рахунок цього через прийоми управлінського обліку створити діючий механізм керування витратами. На деяких промислових підприємствах витрати групують по економічних елементах без диференціації по місцях формування. Аналіз структури витрат по технологічних процесах дозволяє затверджувати, що механізм керування витратами виробництва доцільно сформувавши на принципі їх віднесення до місць формування.